

Rellegint un text estimulant: "Gaudete et Exultate" del Papa Francesc

Dij, 19/09/2019 per Eduard Ibáñez

[Apunts eticopolitics](#)

El mes de març de 2018 el Papa Francesc va publicar la seva exhortació apostòlica "*Gaudete et Exultate*". Em fa la sensació que, al poc temps de la seva publicació, l'Exhortació ha caigut en un cert oblit. I és una pena.

Aquest estiu he tingut ocasió de rellegir-la i ha estat realment un goig. Per aquesta raó, em permeto l'atreviment d'aprofitar aquest meu blog per recomanar-ne vivament a tothom la seva lectura (o relectura), tot fent-ne una petita presentació.

Malauradament, amb poques excepcions, els documents dels Papes i dels organismes de la Santa Seu no s'incorporen a la vida de les nostres comunitats, parròquies, associacions o moviments, com una eina d'estudi, reflexió o punt de referència. Tampoc no sembla que la majoria dels creients es preocupin massa de fer-ne una lectura personal.

Això pot ser comprensible davant d'escrits teològics complexos, més adreçats a experts o agents pastorals. Però no és el cas dels documents del Papa Francesc i menys encara aquesta Exhortació. Al Papa Francesc se l'entén i s'adreça a tots els creients. Els seus textos i discursos tenen una capacitat extraordinària d'animar i renovar la fe, situar-la en el context social actual i orientar-la cap a les qüestions decisives.

En particular, crec que *Gaudete* és un text clar, deliciós, suggeridor i estimulant, relativament breu, i escrit en un estil directe, en termes de tu a tu. Però té, a més, una importància especial: presentar sintèticament l'essencial, el nucli de la proposta de vida cristiana, mostrant-la com una oferta universal d'una força inaudita.

Per això, *Gaudete* és un d'aquells textos especialment idonis per presentar avui de la proposta cristiana. A la vegada, és un document que no s'esgota amb una lectura, sinó que demana ser rellegit, debatut i meditat, i que ens obre també a la pregària. I és normal, perquè tot el text reflexiona, s'amara i viu de l'Evangelí mateix.

La Santedat, horitzó de la vida cristiana i proposta universal

Com s'anuncia al mateix preàmbul, *Gaudete* vol fer "ressonar una vegada més la crida a la santedat, procurant encarnar-la en el moment actual, amb els seus riscos, desafiaments i oportunitats".

No trobarem en el text una definició tancada ni un compendi teològic sobre què és la santedat, però, un cop llegit, n'haurem comprès el seus trets principals i, sobretot, la seva essència.

La santedat és un estil de vida que porta la veritable felicitat per la persona i per a la humanitat. En aquest sentit, doncs, la santedat és una resposta, la resposta, a una de les grans preguntes que es fa de sempre la humanitat, que es fa cada persona en relació a la seva vida. Com cal viure? Com ser feliç? I la resposta

cristiana, que és la resposta de Jesús, és una proposta universal: la proposta de caminar vers la santedat.

Aquesta resposta no és una teoria, ni una elucubració, ni un conjunt d'afirmacions dogmàtiques. La santedat és una manera de viure, una actitud vital fonamental, una forma de ser en el món. És, doncs, una experiència. Però no una experiència pròpiament interior o subjectiva, sinó una experiència que té a veure amb una manera de relacionar-se amb un mateix i amb els altres, apte per a qualsevol temps i situació.

La Santedat és una missió que afecta radicalment a tota l'existència i que consisteix a viure el projecte de Déu per a la persona. Aquest projecte ja s'ha fet visible, s'ha manifestat de forma plena, perfecta i concreta en la realitat d'una persona històrica, Jesucrist. I al seu costat i seguint-lo, "una multitud de testimonis" l'han fet també present en la història, tots els sants i les santes, com també tantes i tantes persones anònimes, que ens il·luminen amb el seu exemple i d'alguna manera ens ajuden i intercedeixen a favor nostre.

Però què és pròpiament aquesta missió? Com diu Francesc, la Santedat és "viure un projecte del Pare per a reflectir i encarnar en un moment de la història un aspecte de l'Evangelí". I això té com a centre la unió a Crist, associar-se a la seva mort i resurrecció d'una manera personal, morir i ressuscitar constantment a ell. Reproduir en la nostra vida la vida de Jesús, el seu lliurament per amor. Aquest és el nucli del sentit de la Santedat.

Les paraules claus de la Santedat són: projecte, missió, camí, crida, horitzó, invitació... Cada una té diferents connotacions però totes indiquen una direcció, un procés que es va fent progressivament, una meta que orienta la nostra vida, el punt de referència de la qual és Crist. Per la unió a Crist rebem la vida que ens comunica Déu, de la qual emana una força, una alegria, un goig, una pau i una plenitud desbordants i insuperables.

Quines són les característiques d'aquesta crida? Es tracta d'una crida universal, a tota persona, amb independència de les seves condicions, capacitats i circumstàncies. No és una proposta adreçada a uns especialistes, a uns savis o a persones amb un determinat estatus social o religions, sinó una crida que tothom pot viure en la seva realitat.

En aquest sentit, és una missió confiada personalment a cadascú. Una convocatòria que cadascú pot fer seva en el seu dia a dia, en la seva quotidianitat i en les seves possibilitats.

I a la vegada, una proposta per viure amb els altres, no aïlladament, sinó de forma comunitària. Una proposta que es comprèn, s'assumeix, es viu, es comparteix i es celebra simultàniament de forma personal i col·lectiva, en la que tots sostenen a tots en el camí.

Aquesta proposta no és altra que viure i gaudir de l'amor, és a dir, és la "caritat viscuda". Viure l'amor i deixar que l'amor visqui en nosaltres i ens arrossegui.

Això consisteix en una actitud fonamental: descentrar la pròpia vida, per centrar-la en el servei als altres, en el bé dels altres. Especialment els altres amb qui comparteixo l'existència o que em són confiats. I, en particular, aquells que en tenen més necessitat o són més vulnerables, com magistralment ha mostrat la

Paràbola del Samarità.

Aquesta actitud és el compromís de perseguir junts, i amb Crist, el Regne de Déu, fer possible un regne d'amor, justícia i pau per tothom. Per això, és un compromís que no es reclou a la vida privada, sinó que té conseqüències socials formidables. I aquest compromís suposa lliurar-se en cos i ànima, desgastar-se, fent tots els esforços i renunciés necessaris, per donar cadascú el millor de si mateix.

Però no es tracta d'un compromís o esforç masoquista. Al contrari. És un esforç que dignifica, que dóna més forces i sentit, que ens dóna vida, alegria profunda, pau indestructible, ens fa créixer en humanitat. És a dir, l'autèntica felicitat. Aquesta és la paradoxa, per dir-ho així, el gran secret. Això no és visible a simple vista i dóna a peu a molts malentesos i incomprendiments. Cal superar moltes barreres per explicar-ho, per entendre-ho i per viure-ho. Però aquí rau justament la seva força.

Els enemics de la Santedat

Una de les aportacions més interessants de *Gaudete* és assenyalar dos grans enemics de la Santedat, enemics molt antics i alhora ben actuals, presents en la cultura, en la mateixa Església i en cadascú de nosaltres.

D'una banda, el perill del *gnosticisme*, present en el cor de molts cristians. Es tracta del perill d'una fe reclosa en el propi subjectivisme, on el subjecte queda enclaustrat en la immanència de la seva pròpia raó o els seus sentiments. Es redueix la fe a una sèrie de coneixements i teories, que s'absolutitzen, sovint amb la pretensió de tenir respostes a totes les preguntes, en una lògica freda i dura, que mira de dominar-ho tot i controlar als altres, obligant-los a sotmetre's als propis raonaments.

Qui ho vol tot clar i segur, pretén dominar la transcendència de Déu. Però no es pot definir on és Déu. Ell és present en la vida de cada persona com Ell vol. Nosaltres només comprem molt pobrament la veritat que ve del Senyor i encara amb més dificultat arribem a expressar-la. La nostra comprensió de la fe no pots ser, doncs, un sistema tancat, sinó obert permanentment a interrogants, dubtes i qüestionaments.

El gnosticisme, en canvi, té la temptació de convertir l'experiència cristiana en un conjunt d'elucubracions mentals que ens allunyen de la frescor i la vida de l'Evangeli i ens desconnecten del proïsme. Tots podem recordar persones i actituds que van en aquesta direcció en el si de l'Església i, en el fons, ningú de nosaltres és immune a aquesta temptació.

L'altre perill, segons el Papa Francesc, és el nou *pelagianisme*. Amb aquest mot recordem l'error patit per l'antiga heretgia del pelagianisme, reviscut ara amb dimensions pròpies de la nostra cultura. Si el gnosticisme absolutitza l'intel·lecte, amb el pelagianisme la persona cau en la temptació de confiar únicament en la pròpia voluntat, en les pròpies forces. Creure's superior als altres pel fet de complir determinades normes o ser indestructiblement fidel a un cert estil de fer catòlic, obsedits i fascinats per lleis o rituals, pel prestigi de l'Església o per determinades grans conquestes socials i polítiques.

Aquí manca en realitat el reconeixement sincer i adolorit dels nostres límits i s'impedeix així que la gràcia actuï en nosaltres. Això frena que sigui el mateix Déu

qui progressivament habiti en nosaltres, ens modeli i ens transformi, perquè sense Ell, en realitat, no podem fer res. Com ha repetit mil vegades l'Església (i aquest malentès ha estat la font de gran sofriment), no són les nostres obres les que ens justifiquen i ens salven, ja que sempre són insuficients. És Déu qui pren la iniciativa. No podem "comprar" el do de la gràcia, que ens supera infinitament i se'ns dona com a regal immerescut i que cal acollir lliurement i de forma humil.

El programa de la Santedat

Un dels elements centrals de l'Exhortació és l'intent d'explicitar i desenvolupar el contingut mateix de la santedat, el que anomena "carnet d'identitat del cristià". Això ho fa amb el comentari de dos textos centrals de l'Evangelí, les Benaurances (Mt 5, 3-12, Lc 6, 20-23) i el denominat "Gran Protocol" (Mt 25, 31-46).

Les benaurances són el programa de vida per excel·lència proposat per Jesús. Un programa prou conegut (que no vol dir prou viscut) basat en determinades actituds essencials: l'esperit de pobresa, la humilitat, el patiment pels altres, l'anhel de justícia, el servei i l'amor pels altres (misericòrdia), la netedat de cor, la promoció de la pau, l'acceptació de la hostilitat que comporta viure rectament.

La seva grandesa és que no són normes, sinó la proposta d'actituds vitals. Una proposta que no té sentit imperatiu o de deure ètic, sinó que es tracta d'una afirmació descriptiva (podríem dir descripció antropològica) entorn a com és realment la felicitat i la plenitud humanes.

El seu esquema és justament aquest: aquells que viuen de tal i tal manera són "feliços", "són benaurats", amb una felicitat plena i total, que engloba però transcendeix la pura experiència sensorial immanent i temporal. Els feliços, els benaurats, ho són per la plenitud que viuran i que ja viuen, derivada de la relació que estableixen amb Déu: "D'ells és el Regne del Cel", "posseiran la terra", "Déu els anomenarà fills seus", "seran consolats", "seran saciats per Déu", aconseguiran "la misericòrdia", "veuran Déu".

L'altre gran text és el que Francesc anomena, el *Gran Protocol* i amb ell comprenem millor, de forma clara, senzilla i, sobretot, concreta, què vol dir aquest estil de vida i, particularment, què vol dir ser misericordiosos. Es refereix al tan conegut relat de Jesús, recollit per Mateu 25, sobre el judici final, en el que es destriaran aquells que són salvats, segons el criteri de com han tractat als altres: "Perquè tenia fam i em donàreu de menjar; tenia set, i em donàreu de beure; anava despullat, i em vaueu vestir; estava malalt, i em vaueu visitar; era a la presó, i vinguéreu a veure'm". És a dir, la qüestió decisiva és atendre i donar resposta de forma concreta a la necessitat material i afectiva de l'altre. Vet aquí el gran criteri per avaluar la nostra vida, concret, vàlid i comprensible per a tothom, la pauta per guiar la conducta humana vers la santedat, vers la felicitat. Un text que, com diu, Francesc, no necessita de comentaris.

Cal adonar-se d'un detall important del text evangèlic. Com es veu en el relat, el servei al necessitat és equivalent a servir al mateix Crist ("a mi m'ho fèieu"). Aquí es plasma la unitat existent entre la relació amb el Crist i el servei als altres, dimensions que no es poden separar. Per això, com alerta el Papa, tan erroni és un cristianisme que, com una pura ONG, es preocupi solament del servei, sense una obertura permanent a la gràcia que ve del Crist i ens transforma, com també ho és aquell cristianisme que viu solament en la teoria i els ritus, ignorant les necessitats

concretes dels altres i les exigències de justícia.

L'atenció a la necessitat i el bé de l'altre és, per tant, el punt de referència i el criteri decisiu. És el culte veritable a Déu. La autèntica via per la santificació. Perquè el cristianisme no és un tema per a la reflexió, sinó "per a ser practicat". I si és objecte de reflexió, aquesta és per ajudar a viure'l i practicar-lo.

L'exhortació complementa aquesta presentació de la santedat amb un elenc d'actituds vinculades a les anteriors o que les desenvolupen, totes elles presents i actuant en Jesús i en tot l'Evangeli: aguant, paciència i mansuetud, que expressen la fidelitat en l'amor i que ens permeten suportar les inevitables contrarietats; alegria i sentit de l'humor, que conjuguen realisme i esperança; audàcia i fervor, que ens porten l'empenta necessària per al testimoniatge, per superar la por que sovint ens paralitza, per lluitar contra el mal i la injustícia; obertura a una comunitat que ens sostingui, és a dir, viure el camí de santedat en l'Església; pregària constant, que ens mantingui oberts a la gràcia, i que requereix moments de soledat amb el Crist.

Combat, vigilància i discerniment

Finalment, l'exhortació acaba amb una reflexió important, fruit d'un gran realisme: la vida cristiana i el seu camí de Santedat és un combat permanent, que requereix d'una enorme força i valentia, atès que es troba sotmès a les "temptacions del Diable".

Pot sorprendre avui dia aquesta expressió de "Diable" del Papa Francesc (que ha utilitzat en diferents ocasions), però cal evitar assignar-li precipitadament determinades connotacions, associades a certs personatge mitològics o a visions originades en altres tradicions religioses.

El mateix Papa explica per què cal parlar de Diable (o el seu equivalent "dimoni"). I ens recorda que aquesta expressió té un ampli ús en tot el Nou Testament. També en el mateix Jesús, que inclou en la pregària per excel·lència, el Pare Nostre, la demanda que el Pare ens alliberi del Maligne. La traducció catalana "allibereu-nos *de qualsevol mal*" (com passa en altres llengües) del "a malo" de la versió llatina, o del "tou ponerou" del grec, sol donar peu a una interpretació equivocada. No demanem pròpiament de ser lliurats de fenòmens naturals o de la mala sort, sinó del Maligne (o, en tot cas, de la maldat). El Maligne tampoc no fa referència a les pròpies limitacions o inclinacions naturals (el que tradicionalment en dèiem vicis).

El Papa Francesc no ens en dóna una definició, perquè no existeix. Però apunta al seu significat, indicant-nos que és un poder present en tots nosaltres. Un poder que procedeix d'un ésser de caràcter personal. Això és el que dóna compte de la seva terrible força destructiva, que ens sorprèn constantment amb la seva bestialitat, plasmada més clarament en els episodis d'extrema violència, persecució o crueltat gratuïta de la història i també dels temps presents.

No és una figura retòrica, una idea o un símbol. Aquesta visió ens podria fer abaixar els braços i deixar-nos més exposats. Precisament una visió realista ens fa veure que estem davant d'una realitat personal, no visible o experimentable empíricament com a tal, de la qual no en sabem gaire o gens, però que actua amb una gran potència en la vida humana. Queda aquí per fer una profunda reflexió teològica i filosòfica per aproximar-nos a l'origen i naturalesa d'aquesta realitat.

El Papa no hi entra. Deixa el tema obert. Però ens alerta que només aquesta configuració ens pot mantenir en guàrdia (“amb les llànties enceses”) davant de la seva potència, dels seus enganys. Això és, una lluita constant que reclama un permanent esforç de discerniment al creient.

Discerniment. Aquí hi ha l'altra paraula clau d'aquesta exhortació. La importància per a la santedat de l'esforç constant de discerniment en el creient, per tal de destriar constantment allò que és bo i sanador d'allò que porta a la corrupció personal. Destriar entre allò que ve de l'Esperit Sant i allò que ve de l'esperit del diable.

Ara bé, el discerniment no és una tècnica, ni ve solament de la nostra intel·ligència, perspicàcia o coneixements, o de la nostra capacitat de raó o de la nostra experiència, encara que tot això sigui útil.

En realitat, la capacitat per discernir en cada moment és un do que cal demanar. Un do sobrenatural, una gràcia que ens és concedida, si la demanem, si ens hi obrim i si la sabem acollir.

Aquesta actitud demana un hàbit de pregària constant, de reflexió, d'obertura al bon consell, de lectura orant de la Paraula de Déu, d'escolta del Magisteri. És a través d'aquests hàbits com podem entreveure el misteri del projecte únic i irrepetible que Déu té per a cadascú.

En definitiva, el discerniment no és una autoanàlisi entotsolada, una introspecció egoista, sinó una veritable sortida de nosaltres mateixos cap el Misteri de Déu, que ens ajuda a viure la missió que ens és confiada per al bé dels germans.

Acabo aquí aquesta petita recensió personal (i per tant subjectiva i limitada) *de Gaudete et Exultate*, convidant novament a llegir-la o rellegir-la, meditar-la i parlar-ne amb altres persones o en comunitat, a fi de deixar que l'Evangelí il·lumini la nostra vida.